

Brolais

**KISGRAFIKA
ÉRTESÍTŐ**

'69 DEC.

IV. MALBORKI NEMZETKÖZI

Vitathatatlan, hogy a Malborki Nemzetközi Exlibris Biennále - amelynek megrendezésére 1969 júniusában immár negyedszer került sor - megérdemelt elismerést és rangot vivott ki magának. Ezt bizonyítják nemcsak a jelenvolt vendégek beszámolóí, de a biennálék katalógusai is. A magas színvonalat elsősorban a művészek meghívásos alapon történő kiválasztása biztosítja; a biennálék zsürije mindig nemzetek iránti elfogultságtól mentesen egyedül a magas művészi színvonalat tekintti a meghívás feltételének és ez majdnem mindig kifogástalanul sikerül.

A IV. biennálén 68 művész vett részt. Ezek közül 33 lengyel, a többiek országokénti megosztása pedig a következő: Szovjetunió 13 /ebből: litván 5, észt 5, orosz 4/, Belgium 3, Hollandia 1, Németország 4, Magyarország 3, Olaszország 2, Franciaország 2, Ausztria 1, Csehszlovákia 2, Jugoszlávia 1, Spanyolország 1, Románia 1, Argentina 1. Harminchárom lengyel művésszel szemben mindössze 34 művész egész Európa s Délamerika képviselésében! Bármenyire is nagyrebecsüljük és első helyre tesszük a lengyel exlibrist Európá mai exlibris-művészetében, ezt az arányt túlzottnak tartjuk; ha az arány továbbra is így halad, a nemzetközi exlibris biennále lassanként lengyel exlibris biennálévé alakul/egyébként ennek is meglenne a maga jelentősége!/, amelyhez egy-két egyéb európai országból származó exlibris-művész asszisztál. Hisz ha az egyetlen Európán kívüli argentin Nassif nem szerepelne, nem nemzetközi/ezen nemcsak európai művészeket értünk!/, hanem európai exlibris biennáléről beszélhetnénk máris. Egy román művésszel szemben egy holland művész, két franciával szemben két olasz művész szerepeltetése szintén nem helyesen tükrözi az erőviszonyokat! A szovjet exlibris-művészetben az észtek és oroszok mellett a litvánok előretörése csak azoknak meglepetés, akik a litván exlibris-művészetet nem ismerik. A csehszlovák exlibris-művészeknek két főre való apadása nyilván nem a rendezőség meghívásán, hanem a csehszlovák művészek passzivitásán mulott.

A nemzetek közötti megosztásbeli egyenetlenséget a felvonultatott alkotások magas művészi színvonala úgy-ahogy ellensúlyozza. A katalógus illusztrációs anyagának áttanulmányozása után meglepetéssel tapasztalhatjuk, hogy a modern exlibris a valóság talajáról egyre inkább az absztrakció különböző irányzatai felé tolódik el, de ugyanakkor Battermann, az absztrakt exlibria egyik első uttörője visszatért a természetű ábrázoláshoz; úgy látszik, ő már rájött arra, hogy az exlibris sajátos műfaji törvényei az absztrakción belül elvesztik nélkülözhetetlen hatékonyságukat. A magas színvonalu alkotások közül, ha ez egyáltalán lehetséges, Dawski, Diskay, Gyarmati, Jakubowski, Kalasnikov, Medvescek és Zilius alkotásai különösen kitűnnek.

EXLIBRIS BIENNÁLÉ

Bár a biennálék általában élő művészek alkotásait mutatják be, a IV. biennále Bruno Bramanti, Valentin Le Campion és Tadeusz Cieslowski Syn munkáiban három, már elhunyt, de a nemzetközi exlibris-életben kimagasló szerepet betöltő művész munkásságát idézi fel - megérdemelten.

A három magyar résztvevő közül sem Bordás Ferencről, sem Diskay Lenkéről nem kell külön beszélnünk. Mindkettő jelenléte indokolt volt és méltóképpen reprezentálta a mai magyar exlibrisművészetet. Urbán László szerepeltetését azonban korainak tartjuk, bár tehetségét nem tagadjuk; erősen Lorenzo Alessandri exlibriseire emlékeztető stílusa arra enged következtetni, hogy saját utját még nem volt ideje kitaposni, amin fiatal korára való tekintettel nem is csodálkozhatunk.

Fentiekől függetlenül a IV. Malborki Nemzetközi Exlibris Biennále nagy élményt nyújtott úgy a látogatóknak, mint azoknak, akiknek módjuk volt a katalógus segítségével a kiállított anyag egy részét áttekinteni. Jelentőségéről, további fenntartásának szükségességéről még vitatkozni sem lehet, az apróbb-nagyobb hibákon pedig a rendezőségnek könnyű segíteni.

G. F.

Bordás

Diskay Lenke fanetése
Bordás Ferenc fanetése

NAGY SÁNDOR

Nagy Sándor neve Körösfői-Kriesch Aladár nevével együtt elválaszthatatlan a gödöllői művésztelep történetétől, melynek mindkettőn alapítói voltak. /Sajnos, e művésztelep történetének tudományos feldolgozásával még mindig adós a magyar művészettörténet. Lyka Károly egy tanulmánya árul el legtöbbet róla! / Festő és grafikus, iparművész és művészetpedagógus, művészeti író és szervező s mindezek mellett a magyar tolsztojánus mozgalom egyik vezető személyisége. Hosszú élete folyamán gazdag termést takarított be, még sincs olyan monográfiánk, amely életét és munkásságát tüzetesen feldolgozta volna. Művészeti törekvéseiben társa és sógora, Körösfői-Kriesch Aladár már jobban járt Dénes Jenő szép doktori disszertációjában állított emléket neki.

Nagy Sándor Németbányán született 1868 május 18-án. Művészeti tanulmányait Budapesten, Rómában és Párizsban /Julien Akadémia/ végezte. Itt ismerkedett meg a praeraffaelisták művészeti törekvéseivel /különösen William Morris és John Ruskin moralizáló művészetfilozófiájával/, valamint Tolsztoj társadalmi, esztétikai és etikai tanáival. Részben ezek hatására, részben a nagyvárostól való megcsömörlése miatt hazatért. A szokás ellenére azonban nem Budapesten telepedett le, hanem párizsi barátaival, a svéd L. Belmonttal, az osztrák von Dreyerrel és Körösfői-Kriesch Aladárral Erdélybe ment, ahol egy tolsztojánus telepet alapítottak. Maguk építették fel a házukat, de a nehéz fizikai munkához nem szokott kezek megdagadtak s a művészi alkotás helyett jó darabig csak vitatkoztak. Elképzelésük, hogy a civilizációtól távol, a természet közelségében, anyagi érdekektől mentesen élve tiszta művészetet tudnak teremteni, csakhamar hiú ábrándnak bizonyult és bár sokan mentek utánuk, telepük egyre bővült, törekvéseik kudarcra a telep halálos ítéletét is jelentette. Kiábrándulva hagyták ott Erdélyt, mert rájöttek, hogy a lényeg nem a külsőségekben rejlik. Ennek ellenére kísérletük a legérdekesebb fejezete a magyar tolsztojánus mozgalom történetének.

Erdély után Nagy Sándor feleségével, Körösfői-Kriesch Aladárral és L. Belmonttal együtt Gödöllőre telepedtek át, s megalapították a gödöllői művésztelepet, amely lényegében 1921-ig állott fenn /eddig kapott állami támogatást/, bár a szőnyegszövő műhely Nagy Sándor és felesége vezetésével tovább is működött. Nagy Sándor egyébként mindvégig hű maradt Gödöllőhöz és ott is hunyt el 1950 március 14-én.

Nagy Sándor sokoldalú művészi tevékenységével korában példát mutatott. Művészetére a preraffaelitizmus és a szecesszió nyomta rá a bélyegét. Ami művészetét mégis eredetivé és egyénivé teszi, az a magyar népművészetnek a szecesszióba való átültetése, amely egyfajta "magyar szecesszió"-t eredményezett. Dekoratív hajlamait is a magyar népművészet gazdagítja fel, diszitő képzelete egyébként is burjánzóan gazdag, ornamentikája pedig egészen eredeti.

Táblaképfestészetében a szimbolikus kompozíció és a tájkép uralkodik; az előbbi témakörben a moralizáló hajlam, az utóbbiban a natura stilizálása lép előtérbe. Freskói /a kor a magyar freskófestészet aranykora/ témájukban és kivitelükben egyaránt hű tükrei a preraffaelita törekvéseknek: erkölcsi tisztaság, dekoratív felfogás, erőltettség nélküli magyaros zamat uralkodnak rajtuk. Freskói közül a pesterzsébeti templom részére /1938-1941/, a gödöllői templom részére és az Új Szent János kórház kápolnára részére készített alkotásai a legnevezetesebbek.

A freskó mellett az üvegfestmény is fontos helyet foglal el Nagy Sándor művészetében. Így vall a műfajról: "Minden kifejező eszköz közül legtokéletesebb az üveg, úgy viszonylik minden egyébhez, mint az orchester a hegedűhöz. Az egyszerű festészetben csak a skála van, ami a fehér és fekete közé esik, de az üvegnél megmarad a paletta a fény tűzén keresztül". Üveglablakai közül a pest-erzsébeti templom, a lipótmezei elmegyógyintézet és egy rózsadombi villa részére készített munkái maradandó értéket képviselnek. A legutóbbi irodalmi vonatkozása: Arany Toldi szerelmének tizenkét jelenetét örökíti meg.

Gobelintervei, amelyeket felesége vezetése mellett működő szőnyegszövő telepen kiviteleztek, a magyar textilművészet java alkotásai közé tartoznak. Bőr- és famunkái ugyancsak a magyar iparművészet szecessziós korszakát gazdagították.

Grafikában a rajz és a rézkarc állott hozzá leginkább közel. Híres "Szerelmem" c. ecsetrajz sorozata, amely a legnagyobb emberi érzék történetét örökíti meg a férfi és a nő találkozásától a gyermekig. Feleségével együtt sok gyermekkönyvet illusztrált. Könyvillusztrációi közül a Kőrösfői-Kriesch Aladárral közösen Koronghy Lippich Elek: Költemények c. kötetéhez /1904/ készült illusztrációi a legismertebbek, s a magyar szecessziós könyvillusztrálás legszebb emléke. E könyvnek irodalomtörténeti jelentősége ma már nincs, de mint a huszadik századi magyar bibliofília első, reprezentatív kötete, könyvművészeti jelentősége letagadhatatlan és ezt elsősorban illusztrációinak, másodsorban tipográfiájának és kötésének köszönheti. Az Ady-illusztrációk egyre gazdagodó áradatában is komoly figyelmet keltettek Ady-rajzai, amelyek elsősorban Ady magyarságát igyekeztek kihangsúlyozni.

Nagy Sándor nemcsak alkotásaival igyekezett művészetfelfogásának híveket szerezni, de pedagógiai és művészeti írói tevékenységével is. Több éven át tanította a freskófestészetet a Képzőművészeti Főiskolán és sok tehetséges tanítványt nevelt. Mint művészeti író a művészet erkölcsi problémáival /Művészi hitvallások - Művészet és erkölcs - Háború és művészet, stb./ éppen úgy foglalkozott, mint technikai kérdésekkel /Level a képirásról - A festészeti technikáról, stb./. Sok írást szentelt a rajzoktatás és a művészképzés témáinak is. Művészettörténeti vonatkozású cikkei közül a Székely Bertalannal foglalkozó több tanulmányát és a Kőrösfői-Kriesch Aladárral foglalkozó cikkeit kell felemlitenünk.

A sokoldalú művész részt vett a huszadik századi magyar exlibris magteremtésében is. Pár alkotása már az első magyar exlibriskiállítás /1903/ is szerepelt; a Szent György Céh 1913. évi nagy nemzetközi exlibris seregszemlájén pedig már gazdag sorozatokkal vett részt. A Gyűjtő exlibris különszáma ezek közül többet reprodukcióban, illetve eredeti nyomtatásban /a luxuskiadásban/ is közölt. Exlibrisművészetének jelentősége abban rejlik, hogy az úttörők közül egyedül volt tisztában az exlibris műfaj követelményével; tudta, hogy a jó exlibrisnek nemcsak a művész, de a tulajdonos egyéniségét is tükröznie kell. Exlibris-kompozícióban együtt van a képzelet és az ötlet, a szimbólum és az allegória. Vonalkulturája roppant finom, ceruzát vezető keze könnyen száguld a papíron s a szecesszió belől is egyéni szint jelent. Vonalművészete rézkarcos lapjain éri el a csúcst.

Az alábbiakban megkíséreljük Nagy Sándor exlibriseinek a jegyzékét összeállítani. Az egyes lapok keletkezésének megállapítása ma már lehetetlen: a lapok legnagyobb része 1902 és 1920 között készült. A lista természetesen nem tekinthető sem lezártnak, sem véglegesnek: gyűjtőtársaink kiegészítéseit köszönettel vesszük. Nagy Sándor eddig ismert exlibrisei a következők:

1./ b. Weissenbach Iván. Klisé.	18./ Dr. Eduard Frank. Klisé.
2./ A Szent György Céh könyve Klisé.	19./ Georg Pitta. Klisé.
3./ Olgyai Viktor. Rézkarc.	20./ Rozsnyay v. h. Kálmán. Klisé.
4./ Sofie Abelsberg. Klisé.	21./ Dr. O. Jászi. Klisé.
5./ Dr. Juhász Andor. Klisé.	22./ Georgius Bernády. Rézkarc
6./ Györgyi Kálmán. Klisé.	23./ Kálmán Harsányi. Klisé.
7./ Dr. Hornyai Ödön. Klisé.	24./ F. Baumgarten. /Fiatalkor
8./ A. Lippich de K. Klisé.	25./ F. Baumgarten. /Öregkor
9./ ifj. Mild Gyula. Klisé.	26./ K. Radics Jenő könyve. Klisé.
10./ Dr. Káldor Artur. Klisé.	27./ Czákó Elemér. Klisé.
11./ Wildner Ödön. Klisé.	28./ Krejcsi Rezső dr. Klisé.
12./ A mi könyvünk. Rézkarc.	29./ Bayer Ágost. Klisé.
13./ Ladislai Siklósy. Rézkarc.	30./ A. Lippich de K. Fába metszete Morelli Gusztáv.
14./ Jánossy Gusztáv. Klisé.	
15./ O. E. Szabó. Klisé.	
16./ Illés Dezső. Klisé.	
17./ K. Lyka. Klisé.	

Nagy Sándor művei három kollektív kiállításon kerültek a közönség elé: 1909-ben a Nemzeti Szalonban, 1928-ban az Ernst-Muzeumban és 1931-ben a Mücsarnokban. Hazai és külföldi díjainak, kiüntetéseinek a száma jelentős, szerepe a magyar szecesszióban Körösfői-Kriesch Aladárrel együtt döntő hatású, s mint a gödöllői művésztelep egyik megalapítója és vezetője, vezető szerepet játszott a század első negyedének képzőművészeti életében. A későbbi spiritualista irányzat művelői benne tisztelték szellemi elődjüket, mint ahogyan a magyar exlibris barátai is az úttörők között tartják számon.

Galamboš Ferenc

Irodalom: Décsey Géza: Nagy Sándor. Élet 1926. 149-150. l. - d. r.: Koronghy Lippich Elek: Költemények. Illusztrálta Kriesch Aladár és Nagy Sándor. Budapesti Szemle 1904. 151-155. l. - E. A.: Nagy Sándor legújabb falfestménye. A Műbarát 1923. 36-37. l. - Elek Artur: Nagy Sándor Ady-rajzai. Nyugat 1928. II. 565-566. l. - Gy. N.: Nagy Sándor. Képzőművészet 1932. 99-102. l. - J.: Nagy Sándor három képe. Századok 1902. 407-409. l. - Molnár Ernő: Nagy Sándor és Szőnyi István legújabb művei. Szépművészet 1941. 271-276. l. - M. R.: Gödöllő. Egy darab magyar művészet és esztétörténet. Literatura 1928. 361-364. l. - Nagy Sándor falfestménye. Az Ujság 1923. február 13. sz. - Olgyai Viktor: Válasz egy-két kollégáról Nagy Sándornak. Művészet 1903. 135-137. l. - Rózsaffy Dezső: Székely Bertalan levele Nagy Sándorhoz. Magyar Művészet 1935. 251-253. l. - Szőnyi Ottó: A budapesti Új Szent János kórház kápolnájának freskói. Magyar Iparművészet 1930. 6-13. l. - Tövis: A gödöllőiek. A Hét 1909. 635. l. - Undi S. Mariska: A művészhez a művéről. Élet 1910. II. 356-357. l.

HÍREK

A pretoriai magyar exlibris kiállítás újabb sajtó-visszhangjaként a The Pretoria News 1969. április 14-i számában ismét cikk jelent meg "Exlibris still on show" címmel.

Dr. Rajko Pavlovec. a Szloven Exlibris Egyesület titkára, a neves geológus a PROTEUS c. folyóirat 1968/1969. évi 9-10. számában "Naravoslovje na exlibrisu" /Természettudomány az exlibriseken/ címmel érdekes cikket írt, melynek illusztrációját között Prof. G. Kolosváry egy előttünk ismeretlen, őskori hullót ábrázoló exlibrise is szerepel.

A Nordisk Exlibris Tidsskrift 1969. évi 2. száma ismerteti a Kisgrafika Értesítő 1968. decemberi számát, a Szerencsi Muzéalis Gyűjtemény kiállításának "Magyar exlibris a XX. században" c. katalógusát és Andruskó Károly "Zentai Exlibrisek" című munkáját.

Andruskó Károlynak 1969. júniusában Mariborban volt Miha Malessel együtt exlibris kiállítása. A kiállításról / - E - /, Erdélyi István számolt be a Tiszavidék /Novi Sad/ 1969. évi július 25-i számában.

A Pretoriában megrendezett magyar exlibris kiállításról a Magyarok Világszövetségének a lapja, a Magyar Hírek is megemlékezett 1969. évi április 19-i számában.

Gábor Dénes a Revista Bibliotecilor 1969. évi 5. számában Dr. N. Igna román orvos részére magyar művészek által készített exlibrisekkel foglalkozik, válaszul N. Vatamanuk a témával kapcsolatos hiányos cikkére. A tanulmányt hét exlibris reprodukciója kíséri.

Klaus Rödel szerkesztésében és kiadásában megjelent az 1968. évi exlibrisek bibliográfiája. A kötetben sok magyar művész szerepel úgy az 1969-ben készített exlibriseinek felsorolásával, mint illusztrációkkal. A kötetre melynek ismertetésére visszavertünk - felhívjuk a magyar gyűjtők figyelmét.

Takács Dezső pécsi grafikusművész-tagársunknak 1969. június 15-én grafikai kiállítása nyílt Szombathelyen a TIT rendezésében. A kiállítást Dr. Szentléleky Tihamér, a Vas Megyei Múzeumok főigazgatója nyitotta meg.

A TISZATÁJ 1969. évi 6. száma grafikailag Kopasz Márta szám. A folyóirat címlapján a "Szegedi Szent György" szerepel a szöveg között pedig hat kisgrafika /exlibrisek és alkalmi grafikák/ található. Ugy látszik, egyszer Kopasz Márta is "próféta" lesz a saját hazájában!

A Központi Sajtószolgálat "Irodalom és Művészet" c. lapjának 1969. évi 24. számában cikk jelent meg "Az exlibrisek világából" címmel, amely Galambos Ferenc írása. A cikket átvette a Békés Megyei Népujság, a Szolnok Megyei Néplap, a Somogyi Néplap, az Egri Népujság, a Nógrád, a veszpremi Néplap és a komáromi Dolgozók Lapja is.

KMIELAUSKAS

A Szovjetunió balti köztársaságai közül Litvánia exlibris művészetéről tudunk legkevesebbet. Míg az északnál a magas színvonalu exlibris-művészet kiadványaik, kiállításaik és Paul Amburnak a külföldi exlibris folyóiratokban sűrűn megjelent és megjele-
nő tanulmányai révén messzire tuljutott az ország határain és egész Európában ismert és Peteris Ūpitis, valamint művésztársai révén a lett exlibris is benne van a világ exlibriséletének a vérkeringésében, addig a litván exlibrisművészet nehezen törte át a hazai határokat és csak napjainkban kezdte meg hódító utját Európában. A harmadik, Vilában megrendezett litván exlibris-kiállítás /1967/ már 42 művész 240 exlibrisét mutatta be, de a külföld figyelve a litván exlibris felé csak a comoi nemzetközi exlibriskiállítás /1968/ szereplő alkotások és a lengyelországi /Lublin, 1969/ litván exlibriskiállítás után fordult. A kiállítások tehet-séges, nemzetközi viszonylatban is önálló szint és alkotáslélektani erényeket jelentő művészei közül leginkább Antanas Kmielauskas hívta fel magára a figyelmet.

Kmielauskas 1932-ben született Litvániában. Képzőművészeti tanulmányait a vilnai Képzőművészeti Főiskolán végezte és 1957-ben fejezte be. Festéssel, szobrászattal, grafikával egyaránt foglalkozik. Festményei és grafikái 1967-ben, 1960-ban, 1963-ban, 1965-ben és 1966-ban szerepeltek a köztársasági tárlaton, egyéni kiállítása pedig /festmények, grafikák, köztük exlibrisek is/ 1968-ban volt Vilnában.

Exlibrisrel Kmielauskas 1962 óta foglalkozik és napjainkig mintegy 100 alkotás vallja mesterének. Exlibrisei először 1963-ban kerültek a közönség elé a II. Köztársasági Exlibris-kiállítás, 1966-ban pedig a csehszlovákiai szovjet exlibriskiállításán szerepeltek. Kiállított a III. Köztársasági Exlibris-kiállításán is /1967/. A Malborki Nemzetközi Exlibris Biennále rendezősége 1967-ben meghívta a III. Biennáléra s ez exlibrisművészetének nemzetközi fémjelzést adott. Itt huszonhat exlibrise szerepelt. A XII. Nemzetközi Exlibris Kongresszus comoi exlibris kiállításán /1968/ ugyancsak feltűnést keltettek lapjai. Exlibrisei legtöbbször a lublini litván exlibriskiállításán szerepeltek, ahol huszonegy exlibrise került a közönség elé.

Kmielauskas exlibrisei lino- vagy plasztikmetszetben, rézkarcban vagy vegyes technikában készülnek. Ez utóbbi lapjai közül művészi megformálásukon kívül technikailag is kiemelkednek dombornyomással kombinált rézkarc lapjai, ahol a különleges és igen nehéz technika a kompozíción túl fakturálisan is ismeretlen grafikai

szépségeket teremt. Építészeti formaelemekből /boltívordák, erkélyablakok, faragott litván faoszlopok, stb./ komponált lapjain a szigorú kompozíciós rend érvényesül és az anyag természetét /fa, márvány, stb./ szinte kitapintható módon juttatja érvényre. /Ex libris Alinos, stb./. Alakos kompozícióiban a testábrázolás különféle módszereivel dolgozik, hol torzit, hol szimplifikál és stiluselemeit a kubizmustól a szürrealizmusig változtatja, a valóságtól azonban teljesen sosem szakad el. Festék felhasználása nélkül készített dombornyomású lapjain a sík és a domborulat egyforma fehérje között alig van könnyen érzékelhető átmenet; amit a szem nehezen észlel, azt legfeljebb a tapintás pótolhatja s így a hasonló magyar és külföldi hasonló próbálkozásokkal együtt nehezen hihető, hogy valaha is maradandó formanyelvévé válik az exlibrisművészetben.

Kmielauskas exlibrisművészetének sajátos technikai megoldásai, egyéni formanyelve mellett a litván népművészet hagyományainak továbbörökítése és a nemzeti jelleg kiérvényesítése is javára írható. És még egyet! Lengyelország közelsége következtében a gazdag és sokarcu lengyel grafika erőteljes hatása a litván kisgrafikán is kimutatható, de a megvalósításban már - s ezt Antanas Kmielauskas példája mutatja a legjobban - a maguk útján járnak. És ez az út, MM Kmielauskas útja is, megérdemli, hogy figyelemmel kísérjük.

- 603 -

GAUGUIN EXLIBRIS ???

”Paul Gauguin művészetének ma már egész irodalma van, de még sehol sem olvastam arról, hogy exlibriseket is készített volna. A gyűjteményemben lévő darab, melyet reprodukcióban is bemutatok a kedves Gyűjtőtársaimnak, még a II. Világháború alatt Szegedről került hozzám és P.Gauguin valószínűleg 1895 táján készítette, vagyis a két Polinéziai utja között, amikor elég szűkös körülmények között élt Párizsban és Norman-

diában, és amikor a nagyközönség még nem fedezte fel. Anál hizelgőbb reánk nézve, hogy egy magyar gyűjtő már ekkor övele készítette el az exlibrisét.

Érdekes volna többet megtudni Ladislav Lövyről /: Lövy Lászlóról :/ és még érdekesebb lenne - nemcsak számunkra, hanem a művészettörténelem számára is - ha Paul Gauguinnal való levelezése is előkerülne.”

Kuriózusképpen közreadatik Tompos Ernőnek egy állítólag Gauguinnek magyar gyűjtő részére készített exlibriséről szóló írást, állítását azonban kénytelenek vagyunk megcáfolni.

A lap tulajdonosának magyar voltához nem férhet kétség. Ladislav Lövy azonos Réthy László numizmatikussal /1851-1914/, aki Lövy Árpád néven erotikus /sőt nyugodtan mondhatjuk: pornográf/ verseket is írt, s bár álnévül a Lövy Árpád nevet használta, verseiben nem egyszer a zászló rimpárjaként László néven is szerepelteti magát. Pornográfiát rejt már az álnév helyesírása is: a helyes Lövy helyett Lövy, rövid ö-vel.

A bemutatott ex libris Gauguin-szerzőségének minden ellentmond! Stíluskritikailag Gauguin kompozícióiban sosem találunk klasszikus építészeti elemeket /korinthusi oszlopfő, stb./; amennyiben mindenképpen francia művész kezén/omát akarjuk benne fel-fedezni, akkor inkább CHIRICO kompozícióihoz hasonlít, de nem azonos ezzel sem. Ellentmond Gauguin szerződésének az aláírás is, a P. G. szignó. Gauguin festményeinek és grafikáinak majdnem minden alkotását vagy P. Gauguin, vagy P. GO. jelzéssel látta el; ettől függetlenül a kérdéses ex libris aláírásában szereplő G. betű Gauguintól teljesen idegen; Gauguin G-je inkább elnyújtott S-hez, mint G-hez hasonlít. A könyvtárnyi Gauguin-irodalom áttanulmányozása után / J. de Roustonchamp: Paul Gauguin. Paris, 1925. - E. Bernard: Souvenirs inédits sur l'artiste Paul Gauguin et ses compagnons. Lorient, 1941. - Ch. Estienne: Paul Gauguin. Genève, 1953. - G. Wildenstein: Gauguin, sa vie, son oeuvre. Documents inédits. Paris, 1958. - Horváth Tibor: Gauguin. Bp. 1960. - A. Langer: Paul Gauguin. Budapest, 1964. - G. Wildenstein: Paul Gauguin. Paris, 1964. - Pola Gauguin: Apám regénye. Budapest, 1943 - Bengt Danielsson: Gauguin élete Tahitin. Budapest, 1967. - Robert Rey: Gauguin. Budapest, é.n. - Ch. Maurice: Paul Gauguin., Paris, 1919. - Ch. Chassé: Gauguin et le Group de Pont-Aven. Paris 1921. stb./ nyugodtan megállapíthatjuk, hogy Gauguin sosem alkotott exlibrist, sem francia, sem külföldi megrendelő részére és Gauguinnek nem volt sem magyar barátja, sem magyar ismerőse. 1895. táján még a franciák közül is csak igen kevesen ismerték, itthon pedig az első irások csak halála után négy évvel, 1907-ben láttak napvilágot a különböző magyar folyóiratokban. /Lukács György: Gauguin. Huszadik Század 1907. 559-562. l. - Erdey Aladár: Cézanne - Gauguin. Vasárnapi Ujság 1908. 420. l. - Lyka Károly: Gauguin. Új Idők 1907. 504-507. l. - Fulep Lajos: Cézanne - Gauguin. A Hét 1907. 318-319. l./

A későbbi Gauguinnel foglalkozó magyar publikációk sem tudnak sem Gauguin ex librisről, sem Gauguin bárminő magyar kapcsolatáról. /Meller Simon: Gauguin. Nyugat 1908. 349-351. l. - Zádor Anna: Gauguin, a grafikus. Magyar Grafika 1932. 1-2. sz. 10-12. l. - Kampis Antal: Gauguin: Akvarellek, pasztellek, színes rajzok. Budapest, 1961./

Az állítólagos Gauguin exlibris fényképét megtekintette Kampis Antal, legkiválóbb magyar Gauguin-kutatónk is, aki Gauguin szerzőségét kizártnak tartja. Az exlibris feltétlenül magyar művész munkája feltehetően nem is grafikusé, hanem festőé /Peske Géza?/: ennek végleges eldöntése és a művész személyének megállapítása azonban a további kutatás feladata.

Bármennyire is megtisztelő és művészettörténeti meglepetés lenne számunkra egy Gauguin által magyar gyűjtő részére készített exlibris létezése, ennek a lehetőségét a fenti indokok alapján feltétlenül el kell ejtenünk.

Galanbóc Ferenc

VÁRKONYI KÁROLY

A mai hatvanévesek közül - két világháborúval a hátuk mögött - nem hiszem, hogy egy is akadna, akinek zökkenésmentes, sima lett volna az életútja. Ez a generáció oly korban élte le fiatal és férfiezeit, amikor sokaknak gond volt a mindennapi kenyér, a boldogulást nem a tehetség és a tudás, hanem a születés és az összeköttetés határozta meg és a kisemberek is lehettek - sokszor akaratuk ellenére - hősök vagy mártírok egyaránt. Ezt a kort példázza a kiváló grafikus- és exlibrisművész, Várkonyi Károly pályája és életútja is.

Várkonyi Károly 1910. január 31-én született, véletlenül éppen Debrecenben. Édesapja, aki muzsikos volt és az Operaházzal éppen a Debreceni Színházban szerepelt, feleségével érkezett az Alföld fővárosába s a szülést későbbre várta. A váratlan családi esemény azonban az anya részére egy kissé meghosszabbította a

debreceni tartózkodást. Pár hét múlva azonban mégis csak visszakerültek Budapestre. Várkonyi Károly a fővárosban végezte elemi- és középiskolai tanulmányait - mint egyik levelében írja - "tanárai legnagyobb elkeseredésére"; a rajzon és a humán tárgyakon kívül ugyanis más nemigen érdekeltte. A Gyermektanulmányi Társaság 1926-ban megrendezett tehetséggutató kiállításán olyan sikert aratott, hogy kiemelték és Ács Lipót, valamint Bíró József vezetésével külön tanították. A középiskola elvégzése után az Iparrajziskola grafikai osztályára került, ahol Moldován Béla vezette be a grafikai művészet titkaiba. 1931-ben végzett, utána Berlinben élő festőművész-nagybátyjához utazott, aki Albert Reimann képzőművészeti iskolájában taníttatta tovább. Innen küldötte ki versenymunkáját a londoni Golden Cocherell Press emblemapályázatára, ahol második díjat kapott. Berlin után párizsi, majd északolaszorszá-

gi út következett. Hazatérve a Képzőművészeti Főiskola növendéke lett, ahol mint művész-képzős Benkard Ágost keze alatt dolgozott. Tanulmányait anyagi okok miatt 1933-ban kénytelen volt megszakítani és Debrecenben telepedett le, ahol megélhetését a merkantil-grafika biztosította. Mellette festett is és belekapcsolódva az Ajtósi Dürer Céh munkájába, egymás után kerültek ki keze alól az exlibrisek és az alkalmi grafikák. Ezekben az években állandó résztvevője volt a debreceni kiállításoknak.

1936-ban megnősült és Budapestre költözött. A művészeti munka azonban nem tudott megélhetést biztosítani neki, a Földművelésügyi Minisztériumban helyezkedett el és mint a Kulturmérnöki Hivatal műszaki tisztviselője, 1938-ban ismét visszakerült Debrecenbe.

Műszakilag képezte tovább magát és gyakran dolgozott víz-ügyi építkezéseken külszolgálaton, többek között résztvett a Hortobágy hasznosítási előmunkálataiban is. Ezekben az években, szabad idejében sok kubikos és hortobágyi képet festett, ezekből azonban alig maradt valami, mert lakását később bombatalálat érte. 1943-ban bevonult katonának, s mint ténképész-zászlós rögtön a frontra került. A visszavonulás után Budapestten közvetlen felettébe beosztott tisztjeinek értesítése nélkül átment a szovjet elakulatokhoz, Várkonyi Károlyt pedig a többi beosztott tiszttel együtt a nyilasok letartóztatták. Először Sopronkőhidán raboskodott, majd nyugatra vitték s a pfarrkincseni táborból az amerikaiak szabadították ki. Egy amerikai őrnagy jóvoltából, mint a müncheni Künstler-Kameradschaft tagja fogolyként is bejárhatta Bajorországot, hol igen sok olajfestményt és akvarellt készített. Az intenzív művészeti tevékenység sem tudta azonban legyűrni a honvágyat, Várkonyi megszökött és 1945 novemberében kalandos uton tért haza. Itthon hamis vádak alapján meghurcolták s csak az általa Budapesten megmentett pesti és debreceni munkaszolgálatosok egyértelmű kiállása után engedték szabadon. 1946 januárjában került vissza a családjához Debrecenbe.

Annak ellenére, hogy a háborús viszontagságok erősen megviselték, régi munkahelyén azonnal dolgozni kezdett és a debreceni művészeti életbe is bekapcsolódott. 1947-ben belépett a Magyar Képzőművészek Szakadszervezetébe és 1961-ig rendszeresen résztvett a debreceni kiállításokon. A régi debreceni grafikusok közül ekkor már csak Menyhárt József működött; új művészgeneráció

nőtt fel és került Debrecenbe s a két idősebb művész és a fiatalok között a generációs probléma kétszeres hevességgel jelentkezett. Várkonyi Károlyt még műtermétől is igyekeztek megfosztani /ahol pedig már évtizedek óta dolgozott/ és bár a hosszú pereskedés után a Legfelsőbb Biróság is Várkonyinak adott igazat, még mindig nincs béke a debreceni Olimposzon.

A művészfilozófusok szerint a művésznek kell a szenvedés, mert új indítékokat ad az alkotáshoz s az élet sötét arcát megmutatva döbrenti rá az alkotókat, hogy mégis csak szép az élet és élni jó. Tény, hogy a szenvedésből már nagy művek születtek és megrázó emberi dokumentumok. Az a sok megpróbáltatás, a hanyatott évek, amelyek Várkonyi Károly mögött állnak, inkább a visszahuzó erőt jelentették, mint az inspirációt. Hisz nemcsak a jóból, de a rosszból is megárt a sok! A ma 59 éves művész, aki 1957. óta a debreceni 109. sz. Ipari Szakmunkásképző Iskola rajztanára, egy kicsit belefáradt a történelmi idők hátán csattant eseményeibe, a mindennapok taposalmába, s nyugdíjas éveitől várja

a sok megpróbáltatás ellenére is beérett művészete kiteljesedését. A magyar grafika minden barátjával együtt csak azt kívánhatjuk, hogy teljesüljenek az elképzelései: nemcsak a művészek hoznak megbékélést, de a magyar grafika is csak nyerhet vele.

Várkonyi Károly, mint grafikus, a fa- és linometzetben, a rézkarcban egyaránt otthonosan mozog. Szabad grafikában realista megfogalmazással nyúl modern témákhoz; a "Mini-művészet" című fametszeten például a miniszoknyás, mikrofonos táncdalénekesnőt extázisban vonagló, eltorzult arcu alakok "élvezik"; a háttérteret függőyszerűen lezáró fekete-fehér csikozást hanglemezeket utánzó körök tagolják, a divatos beat-zenekarok felirataival. Az irónia és a felirat telitalálata száz százalékos; a lap háttere op-artos megoldásával a figurák realista megfogalmazását hangsúlyozottan huzzák alá. A szatíra eszköztét használja "Gyere öltözz bohócruhába" c. fametszete is, amely szintén a beat tulzásait fogalmazza át a grafika nyelvére; a főalakot körülölelő, örvénylő fekete-fehér körsugár a mozgalom világ-

méreteire utal. Ezek azonban csak kiragadott példák; Várkonyi grafikai oeuvreje még sok, mondanivalóban és művészi kivitelben egyaránt nagyszerű alkotást rejteget. Várkonyinak jó szeme van, filozófikusan nézi az élet kis és nagy jelenségeit és témái eredetisége mellett a művészi megoldás egyéni hangja, a metszőstílusnak a témával való koegzisztenciája adják meg grafikáinak a művészi rangot.

A megpróbáltatások zuhogó áradata vagy embergyűlölvé, vagy humanistává változtatja a művészt. Várkonyit humanistává érlelte a sors, a maga szenvedésein jutott közel mások szenvedéseihöz, a népek és a világ alapvető problémáihoz. Harcos humanista művésszé érlelte az élet; tudatos és küzdeni tudó optimizmusát szegez szembe korunk sötétlő árnyaival: a kizsákmányolással, a faji kérdéssel, a háborúval. 1968-ban meghívást kapott a new-yorki "Avant Gard" "Soha többé háborút" című világpályázatára és négy linometszet-

ből álló sorozatával a magyarok közül egyedül került a döntőbe, ahol jelentős helyezést és 200 dolláros díjat kapott.

Várkonyi Károlynak nagy érdemei vannak a magyar kisgrafikában is. Már a MEGE és az Ajtósi Dürer Céh korszakában exlibrisek és családi grafikák tucatjai kerültek ki a keze alól, amellyel igen jó nevet vívott ki magának és kisgrafikáit itthon is, külföldön is megbecsülték. Realista stílusa nem engedte meg, hogy a kísérletezések útjára térjen, de egyéni látásmódja, kiváló komponáló készsége, az exlibris lényegi törvényeit mindig tiszteletben tartó alapállása kiérdemelten emelte a műfaj jóképességű művészei közé. Témáiban inkább a hagyományos, mint a forradalmi utat keresi, de nem szabad elfelednünk, hogy nem minden modern, ami abszurd és sok, első pillanatban ragyogónak látszó grafikai ötlet mögött inkább a technikai bravur, mint az eredetiség, vagy az átélés őszintesége lapul. Ennek az igazságát bizonyítja a Nancyban 1946-ban megrendezett nemzetközi kisgrafikai kiállításon elért második díja is. Családi grafikáiban sok az egyéni elgondolás, a szabadabb asszociáció és a játékosabb, oldottabb kivitel. Itt teljeseen önmagát adja: ötlet és szellem, emberi tartalom és művészi formábaöntés kifogástalanul harmonizál.

Be kell vallanunk, hogy a magunk részéről sokáig megfeledkeztünk Várkonyi Károlyról, nem hívtuk meg sem 1961. évi, sem 1965 évi kiállításainkra, s csak az 1967 évi kiállításunkon biztosítottuk alkotásainak helyet. E mellőzés méltatlan volt hozzánk is, a művészhöz is. A jövőben minden megmozdulásunk közöttünk lesz a helye.

-lamb-

ISKOLAI KÖNYV- TÁRAK ÉS AZ EXLIBRIS

ISKOLAI KÖNYVTÁR
SÍROK

Az Országos Pedagógiai Könyvtár folyóirata, a Könyv és Nevelés ez évi harmadik száma közli Diskay Lenkének a siroki általános iskola /Heves m./ ifjúsági könyvtár számára készített fametszetét. A kitűnő kis alkotás egyrészt a középkori siroki vár egy-két falmaradványát, másrészt a Féművel - a múlt és a jövő - jelenlétét fejezi ki.

A siroki uttörők szeretik is könyvtárukat, mert azóta a tavaszi szünetben a könyvtár 2000 könyvébe be is ragasztották a lapokat. Érdekes és szép lenne, ha grafikusaink a lengyel Grabowak és Diskay Lenke példáját követve volt iskolájuk könyvtárainak hasonló könyvjegyeket készítenének.

Ebergényi Tibor

Ebergényi Tibor glosszájának ötletét csak dicsérni és művészeinknek megvalósításra ajánlani lehet. Lengyelország 1966-ban ünnepelte ezer éves fennállását, s ekkor indították be az "Ezer új iskolát Lengyelországnak" nevű mozgalmat, amelyhez a lengyel grafikusok azzal csatlakoztak, hogy az új iskolák könyvtárai részére díjtalanul exlibriseket készítenek. Mindkét mozgalom a megvalósítás stádiumában van, s a grafikusok részéről Edward Grabowski járt elől jó példával, aki az új iskolák részére készített exlibriseit külön kis kötetben is kiadta. /Grabowski, Edward: Ekslibrys szkótysiaclecia./ E kis könyvet a Kisgrafika Értesítő 1965 évi decemberi számában ismertettük is. Lengyelországban annyira természetesen az iskolai könyvtárak könyveinek exlibrisrel való ellátása, hogy amikor a balatonfüredi új általános iskolát Bem Józsefről nevezték el, a lengyelek nemcsak egy komoly művészi értékű Bemet ábrázoló reliefet küldöttek az iskola részére /amely az iskola falára került/, de a Bem szülővárosában, Tarnóiban működő Józef Szuszkiewicz grafikusművész az iskola könyvtára részére fametszetű ex-

ibrist is készített, amely ugyancsak Bemet ábrázolja. Hazai iskoláink biztosan szívesen vennék, ha volt művész-tanítványaik hajlani iskolájuk könyvtára részére 1-1 exlibrist ajándékoznának; té-
ál vagy az iskola névadója, vagy az iskola helyének történelmi
ultjából vett jelenet, stb. szolgálhatna. Művészeink exlibris
dományozásukkal nemcsak volt iskolájuk iránti hűségüket és szere-
etüket fejezhetnék ki, de nagy szolgálatot tennének a könyveket
orgató kis- és nagydiákok esztétikai érzéke fejlesztésének is.
indezeken túl valószínű, hogy az iskolai könyvtárak exlibrisei
em egy diákban ébresztenék fel a vágyat a műfaj jobb megismerése
ránt is és így az exlibris gyűjtés is nem egy új hivat szerezhete
általuk. Az ötlet adott, most már csak a művészeinkre vár a fel-
dat, hogy meg is valósuljon. A magunk részéről igen örülnénk, ha
z a kezdeményezés sikerülne!

G. F.

Az 1970-es budapesti ex-
libris kongresszus várható
rogramját ismertette Péthy
István a Szocialista Művészet-
rt 1969 évi 5. számában
"Nemzetközi ex libris kong-
resszusra készült a Kisgrafika
barátok Köre" címmel. A cikk
ciséretében négy exlibris
reprodukciója látható.

A Magyar Könyvszemle 1969
vi 1. számában két exlibris
önyv ismertetése jelent meg
/Beels - Peskens: Heraldiek in
et ex libris - Jan Standa:
Exlibrisy/ Galambos Ferenc
tollából.

Makky György exlibris ki-
állítását ismertette Munkácsy
Piroska a Magyar Könyvszemle
1969. évi 1. számában.

Hajnal Katalin az adai
"Fáklya" c. ifjúsági lap 1969.
évi 3. számában interjú közöl
Andruskó Károllyal "Minden em-
ber tarsolyában ott van a
marsalibot" címmel. A cikk
Andruskó linómetszetű űnarc-
képének és egyik exlibrisének
reprodukciója kíséretében lát-
ott napvilágot, külön mellék-
letként pedig két nagyobb mé-
retű linómetszetet /Rubikusok,
Tisza/ is ad.

Az Országos Széchenyi
Könyvtár kézirattára - az OSZK.
Hiradó értesítése szerint -
megvásárolta Arady Kálmán "Ex
libriseink a mohácsi vészről
1900-ig" c. kézirattát, amely
doktori disszertációnak ké-
szült.

A Népszabadság 1969 juli-
us 25-i számában Cs. aláírás-
sal "Egy szép hobby" címmel
cikk jelent meg az exlibris
gyűjtésről, amely az 1970 évi
budapesti kongresszusról is
megemlékezik.

Takács Dezső szombathelyi
grafikai kiállításával a Vas
Népe két izben is foglalkozott.
Különösen exlibriseiről emlé-
keztek meg elismerőleg.

A Gyulai "Mai magyar ex-
libris művészet" c. kiállítást
Némédi Endre ismertette a
Gyulai Hírlap 1969 március
29-i számában.

A Szocialista Művészet-
ért 1969 évi augusztusi szá-
mában "Magyarok a IV. Malborki
Ex Libris Elnállén" címmel
Galambos Ferenc számolt be
Bordás Ferenc, Diskay Lenke és
Urbán István lengyelországi
szerepléséről.

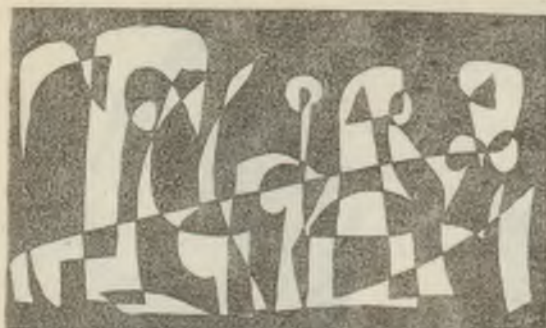
SZÁSZ KÁROLY ISTVÁN

Lapunk korábbi számaiban már két alkalommal közölt e sorok írójától olyan tartalmú cikket, mely egy-egy festőműveszünk grafikai munkásságát mutatta be. Czimra Gyula, a grafikus. Kisgrafika Értesítő, 1957. december, Illés Árpád. Kisgrafika Értesítő 1968. december. Ezekben a tanulmányokban olyan alkotókról volt szó, akik ugyan nem tartoznak a kisgrafika művelőinek gyűjtőink által jól ismert és kellően méltatott táborába, de életműjükben említésre méltó szerepet kap a grafika, s így bemutatásuk a magyar kisgrafikára vonatkozó ismeretek gazdagodását jelenti.

A most bemutatandó művész, Szász Károly István, életrajzi adatait az új Művészeti Lexikon IV. kötete tartalmazza. Budapesten született 1909. november 2-án. Apja

szintén festő volt, s így fi korán kapcsolatba került a művészeti élettel. Először művészeti író, lapszerkesztő lesz később restaurátorként működik. Negyven éves korában kezrendszeresen festeni. Autodidaktaként az impresszionizmus stílusjegyeit veszi át, hangja azonban egyre egyénibbé, expresszívvé válik. Újabb festményei a természeti látvány helyett a művész különböző lelki állapotainak kifejezői lesznek. "Pszichokozmosz"-nál elnevezett olajkép-sorozatában az ember szellemi arculatánál széles skáláját járja végig, erősen elvont formanyelvvel. Műveit nemcsak itthon, hanem a számos országban is elismeréssel fogadják. Erősen grafikus alkatu művész, képeinek jelentős eleme a vonal. vonal iránti szenvedélyét élk a ceruza- és filctollrajzok sorozataiban is.

Esti utcán
/Kartner Str./

Ez alkalommal grafikáinak egyetlen csoportját ragadjuk ki, a mindig sorozatos művekben megnyilatkozó művész legújabb alkotásait. 1968 nyarán hosszabb időt tölt Ausztriában. Az utazás élményeit filctoll rajzok és linómetszetek sorozata őrzi. Ezekből mutatunk be néhányat.

A között grafikákban a hagyományos utirajzoktól moróben eltérő hangvétellel látjuk viszont Bécs tornyait, a nagyvárosi utca esti fényeit, a Práter óriáskereket. A modern építészet alkotásai mellett felfedezi a gótikát, de képi megfogalmazást kap a XX. század galériájában látott szobor élménye is. Az alkalmazott technika, a filctoll vagy a linóleum, csak tömondatok kimondását teszi lehetővé, de ez a művész számára nem jelent megkötöttséget. Formát és színt, mozgást és statikát fejez ki a fekete-fehér op-art szerű alkalmazásával. Egyszerűségük mellett is monumentálisak és igen dekoratív hatásúak ezek a

grafikák, melyekben a művész robbanó temperamentumának és az átélt élményeknek adekvát formát talált.

Alkalmi grafikáin, mint az itt bemutatott exlibrise, ugyanezeket a képalkotó eszközöket használja fel. A napraforgó színompás, ragyogó virágkorongja a fekete-fehér nyelvére áttéve igen modern hatású, scmmázott megfogalmazást kap. Bemutatott alkotásai új hangot jelentenek grafikánkban, s jelentkezését örömmel kell tudomásul vennie mindenkinnek, akit a magyar kisgrafika "hogyan tovább"-ja érdekel.

Szász Károly István 1969. novemberében tölti be hatvanadik életévét. Mire ez a cikk a Kisgrafika Értesítőben megjelenik, már nagyon közel leszünk az évfordulóhoz. Legyen ez a cikk a művész születésnapj köszöntése, egyben "tartózkodási vízumának" meghosszabbítása a magyar kisgrafika általa sikerrel meglátogatott birodalmában. Dr. Soós Imre

KORDA BÉLA

Korda Béla életutja tipikus kivetítődése a Horthy-korszak művészetpolitikájának. Egy jó felkészültségű festő- és grafikusművész, háta mögött hazai és külföldi kiállítások hosszú sorával, kisebb-nagyobb sikerekkel egyre jobban a művészeti élet perifériájára sodródik, alkotásai már nem tudják biztosítani az anyagi lét elengedhetetlen feltételeit és más területen kénytelen megkeresni a kenyerét. A sorsvállalás, mint embert, megtörte ugyan, de mint művészt soha: alkotott tovább, a festészetet a grafika váltotta fel és ekkor került közelebbi kapcsolatba az exlibrisművészettel is.

A Szatmár-megyei Gencsen született, 1899-ben; gyermekévei a Nagykunságban, Kisujszálláson teltek el. Középiskolai tanulmányait is ott végezte. A világháború utolsó éveit őt is belesodorták a nagy világháború névtelen résztvevői közé: 1917-1920 között megjárta a bukovinai, a déltiroli frontokat és olasz hadifogságban érte meg a háború végét.

A Képzőművészeti Főiskolát 1920-1925 között végezte el, ahol a festészetben Balló Ede és Rudnay Béla, a grafikában pedig Varga Nándor Lajos tanították. Az 1922 és 1925 közötti évek nyári szüneteit Jászapátiban, Vágó Pál mellett töltötte el; 1926-1928-ban pedig a Szolnoki Művésztelepen dolgozott.

Időközben festői érdeklődését egyre jobban a lovak élete kellette fel. Állatfestői ambícióival nem állott egyedül a magyar művészet történetében; elég, ha a "birkapiktor" Pállik Béla festményeire, vagy ifj. Vastagh György állatszobraitra /Mezőgazdasági Múzeum/ gondolunk. 1930-1936 között Alagon élt és ott készült kitűnő versenyló-portréi arisztokrata és egyéb, versenylósporttal foglalkozó gazdag emberek tulajdonába kerültek. Alag után újra Kisujszálláson élt és dolgozott; 1942-től Szatmárnémetiben, 1944-től Szolnokon, 1948-tól pedig Pécsen működött, mint ipariskolai

rajztanár. Közben 1944–1945 között ismét a katonáskodás vonta el a művészeti munkától. A pedagógiai munka mellett egyre kevesebb ideje maradt az alkotói munkára; 1953-tól 1962-ben bekövetkezett nyugdíjazásáig a Pécsi Erdőgazdaságban térképrajzolóként tevékenykedett.

Már főiskolás korában háromszor állított ki Jászapátiban /1923, 1924, 1925./ 1924-ben Chiovini Ferencsel együtt Törökszentmiklóson volt kiállítása. 1926-ban Mezőtúron és Kisujszálláson vitte alkotásait a közönség elé. A Szolnoki Művésztelep jubileumi kiállításán /1927/ több alkotása megérdemelt feltűnést keltett. 1928-ban pedig a Műcsarnokban szerepelt, főleg grafikai munkákkal. Ebben az évben vett részt a genfi "Jelenkori magyar művészet" című és a barcelonai nemzetközi művészeti kiállításon is. A Műcsarnok 1934 évi Nemzeti Tárlatán szintén kiállított. Ezt 1936-ban, 1937-ben, 1938-ban és 1939-ben Kisujszálláson és Karcagon kisebb kiállítások követték. Alkotásaira az 1938 évi, székesfehérvári Nemzeti Tárlaton ismét felfigyeltek. Pedagógiai működése alatt 1943-ban Szatmárnémetiben mutatkozott be a közönségnek. Ezután hosszú szünet következett; 1962 óta azonban ismét több pécsi kiállításon szerepelt.

Korda Bélát, a festőt, elsősorban lóportréi tették ismertté. Mint grafikus, a Rudnay-iskola realista, de lírikus telítettségű és itt-ott festői hatásokra törekvő irányzatát követte; tájképrézkarcai, amelyekből a Képzőművészeti Alap ma is többször vesz át, igen keresettek a vásárlók körében. Inkább a táj lelkét, hangulatát igyekszik visszaadni, mint a látvány aprólékos, valós elemeit, mégis realista művész; az élménnyé érett látvány karcolótüje alatt sajátos felfogásban nyer művészi megvalósulást.

Korda Béla kisgrafikával: exlibrissel és alkalmi grafikával azóta foglalkozik, amióta a Kisgrafika Barátok Köre pécsi csoportja megalakult. Kisgrafikáinak száma nem nagy, mindössze 20–25 lappra tehető.

Linometszetű exlibrisein is leginkább az állatábrázolás áll a kompozíció középpontjában. Az erőteljes, realista stílusú lapokon jól megfigyelhető az a gyakorlat, ami az állatfestő Korda Béla sajátja; az álló és mozgó állatalakok egyaránt "élnek", mozgásábrázolásában pedig a jó megfigyelés, a mozgás jellemző fázisának a megragadása és néha - mint a Mecseki Lovasklub részére készült exlibrisén - már az expresszionizmussal kacérkodó megoldásban érvényesül.

Korda Béla rendszeresen részt vesz a KBK. pécsi csoportjának munkájában és a fiatal művészeket és gyűjtőket tanácsaival, utbagazításaival állandóan ellátja. Az idős festő- és grafikusművészre /s a fiatal exlibrisművészre/ ezuttal hívjuk fel exlibrisgyűjtőink és megrendelőink figyelmét.

-bos-

A Póka György által megrendezett "Mai magyar exlibris művészet" c. kiállítás 1969. április 10 - május 25 között a szolnoki Verseyhy Könyvtárban is a közönség elé került. A kiállítás 1969 június havában a Csongrád megyei Könyvtárban került bemutatásra. A kiállítást F. /Fenáké Judit/ ismertette a Csongrád Megyei Hírlap 1969 évi június 13-i számában.

Póka György exlibris kiállításai állandóan vándoruton vannak s az ország legkülönbözőbb részein igyekeznek az exlibrisnek propagandát csinál-

ni. "A mai magyar exlibris művészet" anyaga 1969 július 7- július 26 között Veszprémben, a Megyei Könyvtárban került a közönség elé, a "Külföld exlibris művészete" c. kiállítás pedig július 12 - augusztus 1. között Balatonzamárdiban szerepelt. E kiállítás innen Veszprémbe ment /augusztus 5 - augusztus 25/, a veszprémi anyag pedig augusztus 2 - augusztus 20 között Balatonzamárdiban volt látható. Szeptember 8 és október 8 között mindkét kiállítást a Pápai Járási Könyvtár mutatta be.

KÖNYVESPOLC

Galambos Ferenc - Klaus Rödel: BIBLIOGRAFI OVER UNGARSK EXLIBRIS-LITERATUR /A magyar exlibris-irodalom bibliográfiája/
Frederikshavn 1968.

Bármennyire is hihetetlenül hangzik, az exlibrisre vonatkozó irodalom bibliográfiáját első ízben Dániában, Frederikshavn nevű kikötővárosban publikálták 1968-ban.

Ez alkalommal szerencsére nem arról van szó, hogy immár hagyományos élnetlenségünk következtében ismét lemaradtunk valamiről. Sokkal inkább dicséretére válik ez a kiadvány annak az egészséges szellemi vérkeringésnek, mely az exlibris gyűjtői és kutatói közötti, egész Európát behálózó érhálózaton folyik. A magyar és dán gyűjtők baráti kapcsolatainak minden diplomáciai sikernél ékebb trófeája az a 30 oldalas, puritán rota-technikával, jó papíron előállított füzet, melyet KLAUS RÖDEL dán exlibris szakíró saját kiadásában jelentetett meg az elmúlt esztendőben. Rödel neve nem ismeretlen az exlibris gyűjtői körében. Saját kiadásában mintegy husz művet publikált már, kiadta a szovjet és a skandináv exlibris irodalom bibliográfiáját. Irántunk megnyilvánuló rokonszenvét a most ismertetett művön kívül még Diskay, Menyhárt és Kertes Kollman grafikai munkásságával kapcsolatos publikációi is bizonyítják.

Amint a kiadó három nyelven, dánul, németül és angolul írt bevezetőjében elmondja, publikációja GALAMBOS FERENC adatgyűjtő munkáján alapszik. Az ismert magyar szakíró 700 címet magában foglaló nagy exlibris bibliográfiáját a Széchenyi Könyvtár készül a közeljövőben közzétenni. Ebből a gyűjteményből a könyvek, folyóiratok, mappák és katalógusok, tehát a könyv-jellegű kiadványok címét és egyéb adatait tartalmazza az említett dán forrásmunka.

A bibliográfia 1882-től 1967-ig terjedő időrendben 86 kiadványt sorol fel. Az első említett publikáció Dankó József esztergomi kanonok könyvdisz-kiállításának katalógusa. Bécsben nyomta a Holzhausen nyomda és a kiadvány 36 oldalnyi terjedelméből 2 oldalt szentel az exlibrisnek. Időrendben a következő kiadványt már Budapesten nyomták 1895-ben. Ez Varju Elemér "Magyar könyvgyűjtők exlibrissei" című tanulmánya. Az említett két kiadvánnyal kimerült a XIX. században megjelent irodalom felsorolása. Századunk első évtizede sem sokkal jobban bővelkedik ilyen kiadványokban, de az ezidőben megjelent művek között olyan becses dokumentumok is szerepelnek, mint az 1903-ban megrendezett első exlibris kiállítás katalógusa, vagy az esztergomi érseki könyvtár exlibrisének ugyanebben az évben kiadott jegyzéke.

Az első világháború éveiben a Szent György Céh, a harmincas években pedig a MEGE működése hoz élénkséget az exlibris irodalomba. A MEGE sorozatában a második világháborúig 15 pompás kötet jelent meg és ez a korszak az exlibris irodalom első kivirágzását is jelenti.

Az 1943-tól 1959-ig terjedő időről egyetlen publikáció sem szerepel Galambos Ferenc katalógusában. Ez mutatja, mennyire szétszórta a nagy világégés a kisgrafika barátainak taborát is. A rendezés a K.B.K. megalakulásával 1959-ben kezdődik és ivel máig. Bár a bibliográfia 1967-tel zárul, az 1959-től kezdődő nyolc esztendő periódus 30 kiadványt tartalmaz. Közöttük nem is egy az exlibris világtalálkozásokon képviselte művészetünket. Ezek ismertetése túlnő a cikk keretein, hiszen lapunk hasábjain ezekről már szó esett.

Galambos Ferenc és Klaus Rödel koprodukciós munkáját négy színes magyar exlibris is díszíti /Diakay Lenke és Fery Antal munkái/. A bibliográfia nemcsak művelődéstörténetünk fontos dokumentuma, hanem egyben megható emléke is két egymástól távol élő kis ország, Dánia és Magyarország fiai barátságának. Dr. Soós Imre

ROMVÁRY FERENC: AZ EX LIBRIS TÖRTÉNETE PÉCSETT. Pécs /1966/, Szerző. 40, 307-320. 1. /Kiny. a Janus Pannonius Múzeum 1965. évi évkönyvéből.

A magyar ex libris életében Budapest mellett Szeged, Debrecen és Pécs játszott jelentősebb szerepet s így igen hálás feladatra vállalkozott Romváry Ferenc, amikor a pécsi ex libris múltját és jelenét sokszempontú, bőven illusztrált kis munkájában megörökítette. Pécssett a gyűjtőélet a MEGE hatására 1938-ban öltött szervezett formát, ekkor alakult meg az "Exlibris Gyűjtők és Grafikabarátok" társasága. Alapító tagjai között több olyan gyűjtő szerepelt /Dr. Teuter Kamilló, Szentessy Flórián, stb./, akik bel- és külföldi kapcsolataik révén országosan is ismertek voltak és több olyan művész /Patay Mihály, Havas László, Martyn Ferenc, Nikelszky Géza, stb./, akiknek jelentősége túlnőtt a város határain. Az egyesület kiállításaiival /1938, 1940/, havi összejöveteleivel virágzó ex libris-életet teremtett, több jeles művészt is megnyert az ex libris ügyének s a kör egyes eseményeit megörökítő grafikáival /elsősorban Havas László munkáival/ országos hirre tett szert. A második világháború azonban véget vetett az egyesület működésének: utolsó összejövetelüket 1944 november 7-én tartották. A gyökök azonban mélyek voltak s a KBK megalakulása /1959/ után három évvel, 1962-ben újra megalakult a helyi csoport Martyn Ferenc elnöksége és Szentessy Flórián titkársága mellett. A csoport 1965 évi pécsi és 1966 évi kaposvári kiállításaiival, klubnapjainak színvonalas előadásaival máris tanubizonyságot tett életképességéről s a magyar ex libris életnek erős vidéki támaszpontja.

A kis munka külön fejezetben emlékezik meg Pécs ex libris művészeiről. A felszabadulás előtti évek művészei közül Mattyasovszky-Zsolnay László, Nikelszky Géza, Gábor Jenő, Patay Mihály, Havas László nevét kell megjegyeznünk, míg az új pécsi ex libris grafikusok közül Lantos Ferenc, Bizse János, Kós Lajos, Simon Béla, Korda Béla, Varga Péter és Gellért István érdemelnek figyelmet. Az utóbbi időkben kapott kedvet az ex librishez Martyn Ferenc is. A kis munka illusztrációk anyaga gazdag, csak az a kár, hogy a nyomda a szerzők nevét az illusztrációk alatt összecserélte. Ez azonban mit sem von le a füzet értékéből. Bárha már Szeged és Debrecen ex libris életének történetét is így olvashatnánk!

Fery Antal és Senszey Andor fanetszetei

ANDRUSKÓ KÁROLY: KUBIKOSÉLET - BARÁBERÉLET. /Linometszetek/.
Senta 1966, Szerző. Haránt 80, 64 l.

Andruskó Károly képregénye új grafikusművészt mutat be a magyar közönségnek; neve és munkássága azonban csak nekünk ismeretlen, mert hazájában, Jugoszláviában és szűkebb páttriájában, a Tajdaságban kiállításai révén komoly népszerűségnek örvend. Andruskó Károly foglalkozására nézve nyomdász/a sentai Udarnik nyomtár egyik műszaki vezetője/, de mint autodidakta festő és grafikus nem kis küzdelmek árán az akadémikus művészekkel egyenértékű művészé nőtte ki magát, s ebben egyedül tehetsége segítette. Festő- és grafikus tevékenységéről, stílusának sajátos jegyeiről, művészi mondanivalójának mély humanumáról, ezek megfogalmazásának szocialista-realista jellegéről, egyéni festő- és grafikai technikájának sajátos izeiről kiállítások tucatjai, valamint magyar és szerb nyelvű művészeti kritikák vallanak. "Kubikosélet - Baráberélet" című, 63 linometszetet tartalmazó albuma grafikai művészetének summázását jelenti.

Andruskó Károly képregénye annak a földmunkás rétegnek állít emléket, amelyet a gepesítés tévleg halálra ítelt. Egy embertelen életforma, a rosszul fizetett, inatszakasztó munka elevenedik meg Andruskó linometszetein, s mivel maga Andruskó is kubikos-ivadék, alkotásai nemcsak megfogalmazásukban, de tárgyi közlésükben is hűek és reálisak. Andruskó realista művész és így a kubikosélet egyes munkafázisait bemutató lapjai a meztelen valóságot adják, de nem a naturalizmus, hanem a realizmus nyelvén, s érezzük mögöttük a szocialista ember együttérzését és néma tiltakozását is. A fekete-fehér ellentétének drámaisága jól huzza alá a mondanivalót, amely nemcsak ténymegállapítás, de állásfoglalás is, anélkül, hogy agitálni akarna. Mozgásábrázolása kitűnő, s ez sokban hozzájárul a kissé konzervatív kompozíciós rend s a térkitöltés merevségének feloldásához. Andruskó képregényének nem egy olyan lapja van, amely napjaink legjobb linometszetei közé tartozik. Andruskó Károlynak érdemes megjegyezni a nevét és figyelemmel kísérni további munkásságát.

Az Országos Széchényi Könyvtár tizenegyedik Exlibris bemutatójaként november 9-től Stettner Béla kisgrafikáit láthattuk a könyvtár előterében. A kiállítás katalógusa a művész teljes oeuvre-listáját tartalmazza és melléklete egy eredeti linómetszet, melyet az O.Sz.K. irodalomtudományi olvasótermének készített. A kis tárlat rendezője Bélyey Pál, körünk aktiv támogatója.

Stettner Béla linómetszete

EURO EX LIBRIS '66 . /Katalog./ Olomouc 1966. 80.
47 l., 36 t.

Az 1963 és 1965 évi malborki ex libris biennale után az Olomouci Szépművészeti Múzeum ismét arra vállalkozott, hogy bemutatja a mai európai ex libris művészetet. A múzeumnak a kiállítás megrendezésében a cseh ex libris gyűjtők és a cseh grafikusok Hollar-egyesülete volt segítségére. A kiállítást rendező múzeum egyidejűleg azt is bejelentette, hogy ex libris gyűjtő tevékenységét rendszeressé kívánja tenni s egy ex libris-múzeum feladatait igyekszik majd ellátni. Dicséretreméltó szándékok, s a magyar ex libris hívei nevében azt kívánjuk, hogy ezek a tervek sikerüljenek is.

A kiállításon a külföldiek közül csak a meghívott művészek vehettek részt, míg a csehszlovák ex libris művészek részére szabaddá tették a részvételt. Végeredményben 9 európai ország 78 művészenek 816 lapja került a nagyközönség elé. A 78 művész között 44 volt a csehszlovák, s bármennyire is elismerjük a cseh ex libris-művészet magas színvonalát, a bármennyire is igényes volt a rendezőség a meghívott művészek kiválasztásában, a hazai résztvevők arányát túlzottnak tartjuk. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy ebbe a hibába Malborkban a lengyelek is beleestek.

Nézzük most meg, hogy kiket tartottak a rendezők érdemesnek a meghívására? A névsorral /Acket, Battermann, Bortowski, Decaris, Degouy, Dost, Drahos, Feil, Frolov, Gaudaen, Gelder, Goljakovszkij, Hofer, Huffert, Jakubowski, Jamar, Jong, Kalasnikov, Kaljo, Roveda, Schöner, Strik, Tobel, Volkammer, Zetti, Zwierz, Marangoni és Fery/ nagyjából egyetérthetünk. De nagyon kevésnek tartjuk a két lengyel és a két magyar művész meghívását, a spanyolok és az angolok teljes mellőzését; a belga Severin, a német Bötel, az osztrák Kisslinger, az olasz Remo Wolf, stb. meghívása a kiállítás színvonalát csak emelhetne volna. Komoly pozitívum azonban a francia Decaris és Jamar szerepeltetése.

A kiállításra két magyar művész kapott meghívást: Drahos István és Fery Antal. A katalógusban azonban csak Drahos István szerepel /reprodukcióval is/ - Fery Antal nevét és műveit azonban hiába keressük! Ez azonban nem a rendezőkön múlott: Fery Antal késon küldötte be az anyagát, amikor a katalógust már nyomták. Mi ebből a tanulság? Hasonló esetnek a jövőben nem szabad előfordulnia, mert egy ilyen meghívás nem csak az érintett művész, de az egész magyar képzőművészet ügye!

A kiállítást feltétlenül Európa jelentős ex libris-eseményének kell elkönyvelnünk. A kiállítás katalógusa pedig azt bizonyítja, hogy nemcsak a cseh grafika, de a cseh bibliofília és nyomdai ipar is kimagasló színvonalat képvisel. Külön is ki kell emelnünk a katalógus kötetét, amely modern, nyomott megoldásával jól illeszkedik az egész együttesbe. Az illusztrációs anyag tényleg válogatott, a reprodukciók jók, s a két malborki katalógus mellett is van mondanivalója.

+

FOGEDGAARD, HELMER - KÖHLER, JOHNNY: EXLIBRIS I FARVER.
8 samling. Rudköbing 1966, Privattryk. 80, 28 l. /Megjelent 100 számozott példányban./

A két ismert dán szerző immár nyolcadik alkalommal nyújtják át csokrukat az ex libris barátainak: az év legszebb színes ex librisének gyűjteményét. Sajnos, az 1966. évi kötetben magyar művész munkája nem szerepel; ex libris művészeink egyre kevesebb két-vagy többszínnyomatu ex librist készítenek, pedig ezeknek - főleg külföldön - igen nagy a divatja.

Az 1966 évi kötet legkiemelkedőbb lapja Jaroslav Lukavsky Johnny Köhler részére készített kétszínnyomatu fametszetű exlibrise. A szürrealista kompozíció kifejező ereje, színharmóniája, valamint metszotechnikájának szokatlanságában is mives volta nyugodtan megérdemelné "az év legszebb terméke" címet. A japán színes fametszet legjobb hagyományait prezentálják Toru Mabuchi és Yasushi Omoto lapjai; Omoto realista kompozíciója valós látása ellenére sem nélkülözi a poétikus elemeket, Mabuchi op-art lapjában pedig a hagyományos fametsző-kultúra jól ötvöződik korunk legújabb grafikai törekvéseivel. Herbert Ott fametszetén az egyik szín nagyjából csak háttér, de így is nagyban hozzájárul a kompozíció plaszticitásához. Jaroslav Vodrázka Mantero részére készített kétszínnyomatu ex librise a maga többszerűségével nem tartozik a jeles grafikus legjobb alkotásai közé. Hans Michal Bungter fametszete jó távlati felépítésével monumentális hatású. Jürgen Dost, aki elsősorban szeriográfiaival szerzett nevet magának, kétszínnyomatu linometszetében a heraldikus ex librisnek igyekszik modern tartalmat adni. Anatolij Kalasnikovot, a kiváló orosz fametszőt is örömmel üdvözljük a gyűjteményben; lapja azonban /amely egyiptomi szifnkszet ábrázol/, a két szín éles elválasztásával megtöri a kompozíció egészének esztétikai hatását. Tad usz Przyckowski háromszínnyomatu linometszete mértéktartó színhatásával kellemes benyomást kelt. Új név Inge Faurtoft dán grafikusnő; három színnyomatu szeriográfiaja árnykép-megoldású s Andersen mesevilágának varázsos hangulatát idézi.

A kis könyv nyomdai kiállítása mintaszerűnek mondható.

DISKAY LENKE EX LIBRIS EI ÉS ALKALMI GRAFIKÁI. KATALÓGUS.
Budapest 1966, Országos Széchényi Könyvtár. 80, 12 l., 1 mell.

Diskay Lenke azok közé a grafikusművészeink közé tartozik, akiről méltatlanul igen kevés szó esik, s akik a jó művészetet fontosabbnak tartják az ügyes helyezkedésnél, a belső harmóniát az önpropagandánál, s akit külföldön jobban ismernek, mint idehaza. Eppen ezért őszinte örömet keltezt a magyar grafika minden barátjában, hogy az Országos Széchényi Könyvtár immár hagyományos kiállításainak keretén belül sort kerített Diskay Lenke ex libriseinek és alkalmi grafikáinak a bemutatására. Diskay Lenke ex librisei és alkalmi grafikái kivétel nélkül a meglepetés erejével hatnak. Nagyszerű technikai felkészültsége mellett rendelkezik a jó ex libris művész minden nélkülözhetetlen tulajdonságával: kifogyhatatlan az ötletekben, tud karakterizálni és szimbolikájában is keresetlen és ujszerű. A humor, a szatira szintén nem idegen tőle, de csak ott és akkor él vele, ahol és amikor a művészi mondanivaló megfogalmazása megkívánja.

Vonalkulturája korszerű, ha kell, a gyermekrajzok primitív szépségeit idézi fel, ha kell, absztrahál. Illusztrációmatu lapja is és a külföld megbecsülésének megszerzésében ezeknek igen nagy volt a szerepük.

A kiállítás hetven ex librise és alkalmi grafikája majdnem a teljes Diskay-oeuvre-t felöleli. Nyolc év termése ez s ha számszerűleg nem is nagy, művészi értékben annál gazdagabb. Így is csodálattal kell adóznunk ennek a nagyszerű művész-asszonynak, hogy pedagógiai munkássága mellett ennyi időt tud szakítani az alkotásra.

A kiállítás katalógusa szellemes önvallomást, rövid életrajzot és teljes oeuvre-listát tartalmaz. Illusztrációi kellő izelítőt adnak Diskay Lenke művészetéből, a külön melléklet pedig a művész színek iránti szeretetét villantja fel.

A kiállítást Bélyey Pál és Galambos Ferenc rendezték.

+

MOTYW MUZYCZNY W EXLIBRISIE POLSKIM. Wystawa ze zbioru Féliksa Wagnera. Poznan 1966, Towarzystwo Muzyczne im Henryka Wieniawskiego. 80, 80 l. /Megjelent 300 számozott példányban./

Az eddig megrendezett számtalan lengyel tematikus ex libris kiállítás után ismét egy tematikus ex libris kiállítás katalógusát vettük kézhez; a kiállítás 1966-ban Poznanban a lengyel zenei ex libriseket mutatta be a közönségnek. A zenei motívumok/hangszerek, kottasor, stb./ már a korai, heraldikus ex libriseken is jelentkeztek, de szerepük csak mellékes volt. A zene önálló témaként csak a 18. századi ex librisekben jelentkezett. Így történt ez Lengyelországban is. Az első lengyel, zenei gyűjtemény részére készített ex libris Aleksandr Lubomirski lapja a XVIII. századból. A XIX. századi lengyel muzikus ex librisek közül F. Lessel és Maria Szymanowska részére készített lapokat kell megemlitenünk; mindkettő a zenész foglalkozást hangsúlyozza ki. Marcela Sembrich-Kochanska énekesnő, Ignaz Paderewski zongoraművész ex librisei már a századfordulóra esnek. A huszadik században - napjainkban is - egyre szaporodik a zenei tárgyú ex librisek száma s az ex librisek mellett eg, re gyakrabban találkozunk az ex musicis-okkal is.

A kiállítást 334 lapot tett közzé s a lapok művészei között - tematikus kiállításról lévén szó - a lengyel ex libris-művészet nagyjai mellett /Bartłomiejczyk, Barilski, Borowczyk, Brandt, Cieszlewski, Dolatowski, Dretler-Flin, Grabowski, Jakubowski, Kaja Kuczynski, Langner, Młodzianowski, Przykowski, Sopocho, Szuszkiewicz, Töpfer, Wroblewska, stb./ tömegesen találhatunk kevésbé ismert nevű művészeket is. Nyilvánvalóan tévedés a magyar Fery Antal és a cseh Jaroslav Vodrázka Włodimierz Egiersdorff, illetve Józef Ondrusz és Aleksandra Sniezki részére készített lapjainak lengyel ex librisként való elkönyvelése.

A katalógus a lapleírásokon kívül gazdag illusztrációs anyagot is ad, több eredeti ducról nyomott, beragasztott melléklettel. Igen figyelemre méltó az egyik függelék, amely a háború utáni évek Poznanban megrendezett ex libris kiállításait sorolja fel 1953 és 1965 között; a tizenhat kiállításra csak irigylkedve gondolhatunk. A katalógus kiállítása /papír, szedés, nyomás, illusztrációk/ a legkényesebb igényeket is kielégíthetik. Az ex libris és a bibliofília édestestvére s a lengyelek már megtanulták, hogy ex libris-könyvet, katalógust, stb. csak bibliofil külsőben szabad kiadni. Egyszer talán mi is tanulni fogunk tőlük...

+

EKSZLIBRIS SZOVJETSZKIJ HUDOZSNIKOV. /Bev. E. Minajev./, Moszkva 1966, Izdateslztvo "Szovjetszkij Hudozsnik". 16°, 4 l., 24 t

A Szovjet művészek ex librisei c.kiadvány feltehetően a mai szovjet ex librisművészet állapotáról kíván tájékoztatni. Javára írható, hogy az Európa-szerte ismert művészek mellett /Favorszkij, Kravcsenko, Goljakovszkij, Frolov, Kravcov, Kalasnikov/ olyan alkotókat is bemutat /Kuprejanov, Piszcarev, Szokolov, Uszacev, Mitrohin, Píkov, Poljakov, Hizsinszkij, Matorin, Goncsarov, Kalita, Lapsin, Ratner, Manuhin/, akik pedig komoly figyelmet érdemelnek. Azonban - ha már szovjet és nem orosz ex librisművészeiről van szó - az észti, lett, litván és örmény ex librisművészek mellőzését joggal kifogásolhatjuk. E kis népek képviselői ugyancsak sok sikert szereztek a szovjet ex librisművészetnek. Az ujonnan jelentkező művészek közül V.I. Szokolovot kell elsősorban megemlítenünk; Holodovszkij részére készített fametszetű lapja iskolapéldája a kevéssel is sokat mondani tudó és kifejezésteljes modern ex librisnek. Píkov ex librisében a forradalmi szimbolikát kell megdicséernünk, Hizsinszkij ex librisén pedig a kompozíció töretlen egységét s a felirat képbe való beépítésének mintaszerű megoldását. Poljakov lapja az olasz Bramantira emlékeztet, de kitűnő munka; Ratner expresszív kompozícióját pedig bármelyik neves lengyel vagy olasz művész is vállalhatná. A szovjet ex librisművészet nagy öregjei /Kravcsenko, Frolov, Goljakovszkij, stb./ a már ismert egyéni jótuljadonságaikat csillogtatják; a fiatalok /elsősorban pedig Kalasnikov/ munkássága arra enged következtetni, hogy nem lesz baj az utánpótlással sem, s a konzervatizmusba zárkozó idősebb nemzedék mellé bátorhangu, modern felfogású ifjú generáció sorakozik fel. A kis mappa ex librisi kivétel nélkül fametszetek. Bár a mai szovjet grafikanak /beleértve a könyvillusztrációt is/ a fametszet az erőssége, a rézkarcolók hiánya kissé egyoldalúvá szűkíti az összképet. Szerencsés megoldás viszont az ex librisnek levelezőlap formájában történt reprodukálása: az ex librisnek így is lehet propagandát csinálni!

/PAUL AMBUR/: RUBEN SZERGEJEVICZ BEDROZSJAN EKSZLIBRISZI.
Jereván 1966, Izdatelsztvo Ajosztan. 160, 16, 74, 72/ 1.

Bedrozsjant a Szovjetunióban az örmény ex librisművészet megteremtőjének tekintik és így a 60 ex librisét bemutató, három nyelvű /örmény, orosz, német/ könyvecske megkülönböztetett figyelmet érdemel.

Bedrozsjan már nem fiatal művész. 1906-ban született a kaukázusi Armavirban. Szülővárosa művészeti középiskolájában tanult, majd Leníngrádban filmművészetet hallgatott. Első ex librisét 1935-ben alkotta meg, s azóta közel nyolcvan ex librisrel gazdagította az örmény ex librisművészetet. Kizárólag fametszetben dolgozik. Ex librisait elsősorban író, képzőművész, színész, muzsikusi barátainak készíti, de készített kétkézi dolgozóknak s műszakiaknak is könyvjegyeket. A hagyományos szimbolika és a nemzetközi témák mellett gyakran fordul témáért Örményország táji szépségeihez, öreg épületeihez, népművészetének kincses-tárához és elsősorban ez, nem pedig ex libriseinek örmény felirata adja meg ex librisművészetének eredeti örmény jellegét. Egyike a Szovjetunió legnemezettebb ex librisművészeinek! Aprólékosan ábrázol, metszőtechnikáját a fésűsvéső tulzott alkalmazása néha rideggé teszi, de többletrelosztású ex librisein egészen modern hangokat üt meg. Fejlődése a kis könyv időrendbe szedett illusztrációs anyagán keresztül könnyen figyelemmel kísérhető; kompozíciós fegyelmének erősödése, oldottabb előadásmódja - amely az újabb lapokon jelentkezik - határozottan előnyére vált művészetének.

A kis kötetnek egyébként magyar vonatkozása is akad: az illusztrációk között az örmény filológiával foglalkozó magyar Szalmási Pál ex librise is szerepel. Dicséretére mondván egyike a kötet legjobb alkotásainak.

Paul Ambur újabb munkájával ismét jó szolgálatot tett a szovjet ex librisművészet ügyének.

+

DRETLEK-FLIN, STEFANIA: GRAFIKA I CERAMIKA. ZYGMUNT FLIN: CERAMIKA. /Katalog/. Warszawa 1966, Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych W Warszawis. Kis 40, 12 l.

Stefania Dretler-Flin varsói kiállítása 17 grafikát és 10 kerámiát mutat be. A mennyiségre nem nagy anyag elsősorban a grafikus Stefania Dretler-Flin fejlődése szempontjából nyújt újabb adalékot. A kiállított lapok egy része két ciklus /Wspomnienia, Maskarada/ részeit képezik, s arra mutatnak, hogy a mind jobban absztraháló művész a lino tonusgazdagságának egyre jobb kihasználásával s az egy ciklushoz tartozó lapok eszmei és megfogalmazásbeli egységével emberközeli tud maradni akkor is, ha a grafika adta vizuális élmény magátólérthetődés helyett csak a beleélés szellemi erőfeszítésével vehető birtokba. Modern formanyelvű, leegyszerűsített mintázott kerámiáit /Anye, Pieta, stb./ zavarlatlan harmónia és tiszta szépség jellemzik, s a kerámikus Dretler-Flin mindjobban a grafikus Dretler-Flin színvonalára nő fel. Zygmunt Flin alkotásai azt példázzák, hogy a művészt nem véletlenül számítják a mai lengyel kerámiaművészet élvonalához. Absztrakt faldíszei Gádor Béla hasonló jellegű munkáival rokonok. G. F.

Au p. 602. on trouve le compte-rendu du IV. Biennale International de Malbork. Des artistes participants presque la moitié était polonais et cette proportion n'est pas favorable pour les autres pays. Des illustrations du catalogue on peut voir que la vie de l'exlibris moderne mène vers l'abstraction. La Hongrie était représenté par trois artistes: Ferenc Brodás, Lenke Diskay, tous les deux assez bien connus par les amateurs, mais le troisième, László Urbán, bien que ses facultés sont indiscutables, n'a pas encore trouvé sa propre forme d'expression. C'est aussi Ferenc Galambos, qui écrit de la vie et de l'art de Sándor NAGY, né a Németsbánya, en 1868 /p.604./ Il a suivi ses études artistiques à Budapest, Rome et Paris. Il était ensemble avec A.Körösfői-Kriesch un des fondateurs de la colonie artistique à Gödöllő, où il mourut en 1950. S.Nagy était un représentant de la "secession hongroise". Il était un artiste très universel, il exerçait les arts graphiques, les fresques, faisait des projets pour les vitrages, gobelins etc. Comme pédagogue et théoréticien il était aussi excellent. On le compte parmi les précurseurs de l'art de l'exlibris moderne hongrois. La liste publiée de ses exlibris est très incomplète. G.F. présente l'artiste lithuanien Antanas KMEBLAUSKAS aux lecteurs hongrois. Il est né en 1932 et finit ses études artistiques à Vilna. Depuis 1962 il a exécuté environ 100 exlibris, exposés en Russie et en étranger, p.e. Malbork, Com, Lublin etc. Dans la technique il cherche des solutions originales. Ernő TOMPOS fait connaître un exlibris de sa collection, dont il suppose d'être exécuté par P.Gauguin. F.Galambos prouve que cette supposition n'est pas soutenable. - Ferenc Galambos écrit de Károly VÁRKONYI artiste graphique /p. 613./ Il est né en 1910, à Debrecen. On avait découvert son talent pour le dessin en 1926 en on le faisait enseigner par L.Ács et J.Biró. Il a suivi les études artistiques à l'École des Arts Appliqués, sous la conduite de B.Moldován, puis faisait des voyages d'étude en Allemagne, France et Italie. Après son retour il est devenu élève de Á.Benliard à l'Académie des Beaux Arts à Budapest. Depuis 1938 il vit à Debrecen. Les ans de la guerre ont troublé sa vie. Actuellement il est professeur de dessin à Debrecen. Il a exécuté un grand nombre d'exlibris, dessins, gravures sur lino et bois. Ses oeuvres graphiques ont gagné des prix haut placés à New-York et à Nancy. T.Ebergényi présente l'exlibris de la bibliothèque de l'école à Sirok et propose aux écoles de suivre cet exemple. Dr. Imre Soós présente István Károly SZÁSZ, écrivain et peintre, comme artiste graphique /né en 1909/ /p.619/ - G.Galambos écrit de Béla KORDA, peintre et artiste-graphique. Il est né en 1899, à Gencs et finit ses études à l'Académie des Beaux Arts à Budapest. Ses maîtres sont été E.Balló, Gy.Rudnay et N.L.Varga. Ses thèmes préférés sont les animaux, en premier lieu les chevaux. Ses petits graphiques sont des lino et des eaux-fortes. Il vit à Pécs. Des oeuvres recensés notons les suivants: Galambos-Rödel: Bibliographie de l'exlibris hongrois /Frederikshavn 1968/; F.Romváry: L'Histoire de l'exlibris à Pécs /Pécs, 1966/; K.Andruskó: La vie des broucttiers /Linos, Senta, 1966/; Euro Ex Libris '66 /Olomouc, 1966/; H.Fogedgaard-J.Köhler: Exlibris en couleurs /Rudköbing, 1966/; P.Arabur: R.S.Bedrossian /Erivan, 1966/; Dretler Flin, S.-Z.Flin: Graphique et céramique /Catalogue/ Varsovie, 1966. Des nouvelles étrangers et du pays complètent ce numéro.

A Kisgrafika Barátok Köre Értesítője. Felelős szerkesztő: Galambos Ferenc. A kiadásért felel: Réthy István KBK titkár - Készült a Szémgép sokszorosító üzemében - F.v.: Szabó György Tsz.: 69738 Megjelent 500 példányban, 2 A/5 iv tizedelemben.